

In the Supreme Court of South Africa
In die Hooggeregshof van Suid-Afrika

(266-1956) DIVISION).
AFDELING).

APPEAL IN CRIMINAL CASE.
APPEL IN STRAFSAAK.

ANDREU TATITSWE

Appellant.

versus/teen

THE QUEEN

Respondent.

Appellant's Attorney
Prokureur van Appellant

Respondent's Attorney
Prokureur van Respondent

Appellant's Advocate
Advokaat van Appellant

Respondent's Advocate
Advokaat van Respondent

Set down for hearing on:
Op die rol geplaas vir verhoor op:

Tuesday 30th Oct, 1956.

(T.P.D.)

1, 3, 4, 9, 11

9.45 - 10. C.A.V.

- Appel va hand gewys.

11/11/56

Original

IN DIE HOOGGEREGSHOF VAN SUID AFRIKA

(Appélafdeling)

In die geding tussen:

ANDREW GATITSWE

Appellant

en

DIE KROON

Respondent

Verhoor Deur: Centlivres, H.R., Hoexter, Fagan, Brink R, R.A.
en Hall, W.R.A.

Datum van verhoor: 30 Oktober, 1956.

Datum van lewering: 1 - 11 - 1956

UITSpraak

FAGAN R.A. :-

Die appellant is in die Rond-
geende Hof te Potchefstroom deur HIEMSTRA W.R. en asses-
sore skuldig bevind aan moord sonder versagtende omstandig-
hede. Die Regter het hom ter dood veroordeel, maar het
sy aansoek toegestaan om verlof om hom op hierdie Hof te
beroep op die vraag of daar 'n bevinding van versagtende
omstandighede moes gewees het.

Uit die getuienis blyk dat
daar 'n woordewisseling was tussen ene Frank en die oor-
ledene, Michal Molets. Die oorledene sou gesê het dat
Frank nie werk nie. Toe kom die beskuldigde by, en die

oorledene/.....

oorledene sê vir hom: " Jy is ook een van die loafers,
"jy wil nie werk doen nie, vet hier, hier is 'n sigaret;
"jy is 'n hond." (Frank en die beskuldigde verskil enigsins
omtrent die werklike woorde wat gebesig is; ek gee dit weer
soos dit in die beskuldigde se getuienis voorkom.) Dit
was in 'n winkel, en toe hulle so begin rusie maak, het
die winkelier gesê hulle moet uit. Buitekant wou hul baklei
, en volgens Frank het beide messe uitgehaal - die
beskuldigde s'n was 'n knipmes - maar 'n munisipale
polisierman het hulle gekeer. Die oorledene het nog gesê :
"Kom maar met jou hele familie; as jy nie kom nie, sal ek
jou kop pap slaan in die plantasio." Toe is hulle egter
uiteen; die oorledene is weg met sy fiets, en Frank en die
beskuldigde het na Frank se huis gegaan.

Daar het Frank 'n dolk onder die
kopkussing op sy bed uitgehaal. Die beskuldigde vra :
"Wat wil jy met die mes maak ?" en Frank sê : "Ek neem
"hierdie mes omdat die oorledene vir ons gesê het hy sal
"ons weer ontmoet." Hulle het nie egter die oorledene aan
gegaan nie, maar het hom toevallig weer teëgekom. "Toe
"ek na hom kom," sê die beskuldigde, "sê hy: 'Steek my,
"as jy nie steek nie, sal ek jou kop afkap.' " Hy het
volgens die beskuldigde - sy hand in sy sak gestee toe

hy/.....

hy dit sê, en na die beskuldigde aangekom. Frank gee toe die dolk aan die beskuldigde met die woorde: "Vat hier, miskien het daardie man ook iets." Die beskuldigde sê hy wou net die oorledene wegstoot, maar Frank sê hy het hom in die bors gesteek. Die oorledene het in alle geval 'n steekwond ontvang wat tot in die hart gedring het en waaraan hy beswyk het.

Mnr. Muller het voor ons betoog dat die verhoorhof versagende omstandighede moes gevind het in die feite wat in die aansoek om verlof tot appél as volg aangegee word:

- "(1) Die jeugdige leeftyd van die beskuldigde. (Hy is meer 18 jaar oud).
- (2) Die aanleiding wat die oorledene gegee het tot die aanval.
- (3) Die dreigemente wat die oorledene geuiter het om die beskuldigde se kop pap te slaan as hy hom nie doodsteek nie.
- (4) Die feit dat die beskuldigde nie met voorbedagte rade die oorledene aangeval het nie, maar op die ingewing van die oomblik. "

Uit die Regter se uitspraak blyk dat hy en sy assessore ál hiefdie punte oorweeg het, maar gemeen het dat dit nie genoegsame gronde vir 'n bevinding van versagende omstandighede was nie.

In Rex v. Taylor, (1949(4)S.A.702

(A.D.)) is ingegaan op die vraag van die omvang van die jurisdiksie/.....

jurisdiksie van hierdie Hof ten opsigte van 'n verhoorhof se bevinding oor versagende omstandighede. Die beslissing het berus op 'n vertolking van art. 338(1) van Wet No. 31 van 1917. Die ooreenkomstige bepaling in die tans geldende strafkode (Wet No. 56 van 1955) is art. 329(1), die be-
 woording waarvan egter in geen materiële opsig van dié van die vroeëre Wet afwyk nie. Op bll. 717 en 718 sê *upphimng ter*
 SCHREINER ~~BEA~~ :

"The expressed opinion of the triers of fact that ex-
 tenuating circumstances are or are not present is not part
 of the sentence or part of the Judge's reasons for the
 sentence; it is a distinct procedural step in relation
 to the power to sentence a convicted murderer. Whether,
 therefore, the matter comes before us on appeal or by way
 of some other procedure, this Court cannot substitute its
 opinion for that of the triers of fact merely because it
 considers that that opinion was wrong. The Legislature
 has entrusted to the triers of fact and to no one else
 this special jurisdiction, in effect, to modify the in-
 evitability of the death penalty, by stating, if they
 think it right, that a sentence of less than death may be
 imposed..... It follows from these considerations that
 it is only where the triers of fact have reached a con-
 clusion which could not reasonably have been arrived at
 that this Court might interfere. "

Hierdie beslissing is in verskeie
 latere sake in hierdie Hof bekragtig en gevolg.

Die vraag wat ons moet beantwoord

is/.....

is dus nie of ons met die verhoorhof se bevinding oor die afwesigheid van versagende omstandighede saamstem of nie, maar of ons kan sê dat dit 'n meningsuiting was wat op geen redelike gronde kan berus het nie.

Ek kan dit nie sê nie. Dit

beteken dat die Appélhof op hierdie punt - die enigste wat voor ons geopper is - nie die reg het om in te gryp nie, en dat die appél dus van die hand gewys moet word.

M.P. Tolan

Centlivres, H.R.

Hoexter, R.A.

Brink, R.A.

Hall, W.R.A.

Stem ooreen.

UITSpraak

HIEMSTRA, W.R.

Beskuldigde word aangekla van moord op 'n sekere Michak Molete, na wie in die loop van die verhoor verwys is as „Seun”.

Die reeks gebeurtenisse wat uitgeloop het op die dood van oorledene, het begin toe 'n vriend van die beskuldigde, ene Frank Dabishire, die oorledene ontmoet het in 'n kafee in die Potchefstroomse lokasie. Daar het 'n woordewisseling ontstaan tussen Frank en die oorledene in verband met 'n bewering van die oorledene dat Frank nie werk nie. Dit was onbeduidend en nie 'n ernstige rusie nie. Frank sê dat beskuldigde hierop tussenbeide getree het en kapsie gemaak het teen wat die oorledene aan Frank gesê het. Daarop het die oorledene gesê: „Jy (bedoelende die beskuldigde) is ook een wat nie werk nie”. Die beskuldigde beweert dat oorledene verder gesê het: „Julle is loafers”, en dat hy die beskuldigde ook 'n hond genoem het. Frank sê dat die oorledene nie kwaad was nie. 10

Die beskuldigde het 'n bekentenis afgelê voor 'n Magistraat waarin hy geensins melding maak het dat die oorledene hom 'n hond genoem het nie. Hy maak egter melding van die uitskelwoord „loafers”. 20

Die getuienis van Frank en die beskuldigde lui verder dat die oorledene daar aan die beskuldigde gesê het: „Jy kan kom met jou hele familie”. Dit is bedoel as 'n uitdaging en 'n manier om te konne te gee: „Ek is nie vir jou bang nie. Ons lei daarvan af dat dit gevolg het op 'n dreigement van die beskuldigde. Die Hof beskou dit nie as 'n belediging nie maar eerder as 'n uiting om die oorledene se gevoel van eiewaarde 'n bietjie op te stoot en 'n vertoning aan sy kant om te maak of hy nie bang is vir die beskuldigde nie. Frank en die beskuldigde sê dat hulle daarna na Frank se huis gegaan het. Beskuldigde sê dat..../ 30

dat hy daar 'n boek wou haal. Frank sê egter niks van die boek nie. Dit is nie nodig om te beslis of hulle wel 'n boek wou gaan haal of nie, want die feit bly dat hulle daar 'n dolk geneem het wat aan Frank behoort het. Hulle het net die dolk geneem en dadelik weer geloop. Dié dolk is voor die Hof en dit is 'n uiters gevaarlike wapen. Frank en die beskuldigde het daarvandaan gestap en hulle het die oorledene weer aangetref. Dit is nie duidelik of hulle gegaan het met die doel om die oorledene te soek nie. Frank is deur die Hof teruggeroep en hy sê dat hulle doelloos weggestap het, Lo ointlik in 'n rigting teenoorgesteld aan dié waarin die oorledene van die kafee weggestap het. Hy beweer dat dit blote toeval was dat hulle die oorledene kort daarna weer gevind het. Dat die neem van die dolk egter in verband staan met die rusie wat hulle vantevore met die oorledene gehad het, is deur die beskuldigde self toegegee. Hy sê dat toe hulle die dolk geneem het, Frank gesê het: «Jy het gehoor wat daardie man gesê het». Dit het betrekking op die uitlating waarna ek reeds verwys het, naamlik, dat die beskuldigde maar kan kom met sy hele familie. Die woorde van Frank bewys nie 20 dat beskuldigde juis 'n mes wou haal as gevolg van die beskuldigde se uitlating nie, maar dit bewys wel dat die moelikhed met die oorledene in sy gedagte was toe hy en sy vriend weggestap het met die dolk in hulle besit.

Op watter stadium die dolk oorgegaan het van Frank na die beskuldigde, is nie duidelik nie. Frank sê dat hy die dolk onder dwang aan die beskuldigde gegee het op 'n tydstip toe hulle nog ongeveer 300 tree van die plek van die misdaad was. Die beskuldigde sê dat Frank hom die dolk oorhandig het onmiddellik voor die misdaad gepleeg is. 30 Ek kom later hierop terug.

Op hierdie stadium sal dit gerieflik wees om aan te dui hoe oorledene gedood is. Hy het een steek gekry met 'n instrument wat ooreenkom in fatsoen met die dolk wat voor die Hof is. Die steek het tot in die hart ingegaan tussen die tweede en derde ribbe, aan die linkerkant. Die lem het vertikaal tussen die twee ribbe ingegaan en het deur die kante van die ribbe ingedring om te kon deurgaen. Ons het geen twyfel hoegenaamd dat 'n dolksteek van daardie aard 'n mate van krag vereis het, wat net een moontlikheid oop laat, naamlik, dat die steek met opset toegedien is. Die persoon wat dit toegedien het moet gewoet het dat die dood noodwendig sou intree en het dus die opset gehad om te dood.

10

Van die punt af waar Frank en die beskuldigde weer by die oorledene gekom het, word die gebeurtenisse verder beskrywe deur ander Kroongetuienes. Daniel Tayi en Paulus Moseti getuig daaroor. Hulle is jong Bantoe-seuns, en hulle getuigenis oor fyn besonderhede van wat daar plaasgevind het verskil enigsins van mekaar en verskil ook van wat hulle by die voorlopige ondersoek gesê het. Ons aanvaar die verskille as onbeduidend en beskou dit as iets wat onder die omstandighede verwag kan word. Daniel sê dat die oorledene 'n endjie weggehardloop het toe die beskuldigde op hom afgekom het, dat hy deur die beskuldigde agtervolg is en dat die beskuldigde in die loop van die agtervolging die dolk uit sy gordel getrek het. Hy het egter weer teruggekom en die dolk teruggeplaas. Hy sê dat oorledene weer teruggekom het om sy fiets te kry wat hy daar gelaat het waar hy saam met andere gesit het langs 'n water voor. Toe hy terugkom het die beskuldigde na hom toe gestap en die dolksteek toegedien. Paulus se getuigenis staaf hierdie relaas wat die

20

30

hoof trekke.../

hoof trekke daarvan betref. Albei getuig oor 'n volkome onuitgelokte aanval, wat alleen begryp kan word as 'n mens die beskuldigde beskou as iemand wat vol bravado was en 'n vertoning wou maak om die aanwesiges mee te beïndruk. Die beskuldigde en Frank voeg daarby dat die oorledene gesê het: „Steek my. As jy dit nie doen nie, sal ek jou kop afslaan in die plantasie.” Paulus en Daniel sê dat hulle dit nie gehoor het nie. Ten gunste van die beskuldigde, is ons bereid om te glo dat dié woorde deur die oorledene geuiter is. Die beskuldigde sê dat hy net die oorledene weggestoot het dat toe hy hom kom kry, het die oorledene die dodelike wond gehad. Ek wil nou teruggaan na die vraag op watter tydstip Frank die dolk aan die beskuldigde oorhandig het. Die beskuldigde sê dat dit gebeur het onmiddellik nadat die oorledene gesê het: „Steek my”, en dat hy dus op die plotselinge ingewing van die oomblik gehandel het. Ons verwerp die beskuldigde se getuienis op hierdie punt, hoofsaaklik op grond van Daniel en Paulus se getuienis. Hulle het breedvoerig gedemonstreer hoe die beskuldigde die dolk onder sy hemp gedra het, ingesteek tussen sy kaal lyf en sy broek. Die hemp het bo-oor gehang. Ons kan nie aanneem dat hulle so iets onafhanklik van mekaar versin het nie. Ons sien ook geen rede om hulle getuienis te verwerp dat die oorledene eers vir die beskuldigde weggehardloop het, dat die beskuldigde hom 'n endjie agtervolg het, die dolk uitgehaal het, omgedraai het en toe die dolk onder sy hemp teruggeplaas het. Hulle staaf mekaar hieroor en dit spreek teen 'n ingewing van die oomblik.

Die beskuldigde self getuig nie oor enige tergende provokasie van die kant van die oorledene nie. Hy bepaal hom by die bewering dat die oorledene hom uitgenooi het

om..../

10

20

30

om te steek. Hy sê dat die steek 'n ongeluk was wat plaasgevind het terwyl hy net die oorledene van hom weggestamp het.

Hierdie bewering kan nie ernstig benader word nie en die beskuldigde se advokaat het tereg toegegee dat hy nie die Hof kan vra om aan te neem dat daar 'n ongeluk plaasgevind het nie.

Soos ek reeds gesê het, die aard van die wond is in ooreenstemming met opset. Die omstandighede van toediening van die wond is ook daarmee in ooreenstemming.

Die vraag bestaan nou of daar versagtende omstandighede is. 10
As versagtende omstandighede is aangevoer dat die beskuldigde net 18 jaar oud is. Ons neem in sy guns aan dat hy nie ouer as 18 jaar is nie. Verder word gesê dat hy onder provokasie gehandel het. Daarmee word nie bedoel sodanige provokasie dat die beskuldigde se oordeel so verduister was dat 'n mens opset kan uitsluit nie, maar daar word net bedoel soveel aanleiding tot sy daad dat ons dit as versagting moet beskou. Die beweerde provokasie is geleë in die voorval in die kafee waar beskuldigde deur oorledene uitgeskel is as "loafer", 20
tweedens lê dit in die uitdaging, "Steek my. As jy dit nie doen nie sal ek jou kop afslaan..." Dit lê ook in die omringende omstandighede, wat sou aandui dat daar 'n rusie was waaraan die oorledene skuld gehad het. Ons het baie noukeurig oorweeg of ons hierdie punte kan aanvaar as versagtende omstandighede soos bedoel deur die Strafproseswet. Ons kom tot die slotsom dat die skeldwoorde "loafer" en "hond" 'n aansienlike tyd voor die daad gebruik is -- as die woord "hond" gebruik is, wat twyfelagtig voorkom. Ons is van mening dat dit op sy minste 'n halfuur moes gewees het, en dit is nie sodanige provokasie dat dit as 'n versagting kan geld nie. Dit is 'n vorm van 30
belediging wat ons nie baie ernstig kan opneem nie, en ons meen nie dat dit 'n mens soveel aanstoot kan gee dat jy die persoon

kan..../

kan dood en dan kan sê dat dit versagting is nie. Ook die uitdagende woorde "steek my. As jy dit nie doen nie sal ek jou kop afslaan in die plantasio", beskou ons as 'n uiting van bravado aan die kant van die oorledene, waardeur hy net voor sy maats wat by was, nie as 'n lafaard wou voorkom nie. Ons dink die beskuldigde het dit ook so opgeneem. Dit was geen ernstige dreigement wat op daardie oomblik beskou kon word as provokasie nie.

Ons beskou die uitdrukking dat die beskuldigde kan kom met sy hele familie, op dieselfde basis as betreklik onskuldige grootpratory onder seuns van die ouderdom 16 tot 20. As ons hierdie omstandigheid as versagtend moet aanvaar, dan sou ons die menslike lewe daarmoo te goedkoop maak. 10

Verder word gesê dat die beskuldigde se ouderdom as versagting moet geld. Ouderdom is 'n faktor wat wel deeglik kan geld as versagting. Agtien jaar is egter nie so 'n jeugdige leeftyd dat dit kan gesê word dat iemand op daardie ouderdom te min verstandelike balans het om te weet wat hy doen as hy 'n dolk gebruik soos Bewysstuk 1. 'n Ouderdom van ongeveer 16 jaar sou 'n mens moontlik as versagting in sek re omringende omstandighede kan aanvaar. 20

Ons mening is dat die ouderdom van 18 jaar genoeg is om iemand te weerhou van hierdie soort gedrag. Ons het ook in aanmerking geneem dat die beskuldigde 'n Bantoe is. Dit is 'n faktor wat die Hof al by geleentheid beskou het as 'n versagtende omstandigheid, op die basis dat hy vanweë sy primitiewe stadium van ontwikkeling nie voldoende onderskeidingsvermoë besit nie. Hierdie beskuldigde is hoogenaamd nie 'n primitiewe Bantoe nie. Hy het verkies Afrikaans te praat en praat dit goed. Hy het opgegroeï in 'n omgewing wat heeltemal beskaafd is en wat hom die geleentheid gebied het om te onderskei tussen gewone kwajongstreke en ernstige geweldpleging. Ondanks noukeurige oorweging 30

kan.../

kan die Hof geen versagtende omstandighede vind nie. Ons het die genoemde faktore kumulatief beoordeel en nie elkeen afsonderlik nie.

Die beskuldigde word skuldig bevind aan moord sonder versagtende omstandighede.

DEUR GRIFFIER:

ANDREW GATITSWE jy is ooreenkomstig die wet skuldig bevind op 'n aanklag van moord. Weet jy van onigiets of het jy onigiets te sê waarom die doodvonnis nou nie kragtens die wet oor jou uitgesprek sal word nie? --- Ek wou hom nie doodmaak nie. Dit is al.

HIEMSTRA, W.R. -- voorts --

Die vonnis van die Hof is dat jy teruggebring word na die plek waar jy vandaan kom en daarna verwyder word op die tyd en na die plek van terugstelling wat dit die Goewernur-generaal mag behaag om aan te dui, en dat jy daar aan die nek opgehang word tot jy dood is.

SERTIFIKAAT

Ek sertifiseer hiermee dat die voorafgaande 'n juiste verslag uitmaak van die verrigtinge deur my genotuleer.

D. T. Elliott

D.T. Elliott (Mev.)

OFFISIELE SNELSKRYFSTER

TRANSVAAL PROVINSIALE AFDELING